

Εισαγωγή

Το έτος 2015, παρά την καμπυλότητα των αριθμών (2-0-5) που συνθέτουν τη χρονολογία, υπήρξε μία χρονιά γεμάτη από γωνίες, αιχμές, εντάσεις, συγκρούσεις και ανατροπές, τόσο στο κομματικό και ευρύτερα πολιτικό σκηνικό όσο και στο πεδίο της πρόσληψης και αποκωδικοποίησης των κοινωνικών προβλημάτων στη συλλογική κοινωνική συνείδηση. Αναμφίβολα θα καταγραφεί ως μια κατά το κοινώς λεγόμενο «σημαδιακή χρονιά». Εντωμεταξύ, το κράτος και ευρύτερα η Διοίκηση εξακολουθούν να δοκιμάζονται σε όλες τις εκφάνσεις τους, καθώς η πολύπλευρη κρίση των τελευταίων ετών συνεχίζεται. Εκ των πραγμάτων επιβάλλονται πολλές και δύσκολες σταθμίσεις. Επιτακτικά τίθεται το ζήτημα της κατανομής των βαρών, ο προσδιορισμός του περιεχομένου και του κόστους των μεταρρυθμίσεων, η ρεαλιστική χάραξη των ορίων υποχώρησης της Πολιτείας ως προς την τήρηση υποχρεώσεων και τη διαφύλαξη δικαιωμάτων που ο ρόλος ενός κράτους δικαίου επιβάλλει.

Αυτή η πραγματικότητα έχει άμεση αντανάκλαση στο πραγματικό πεδίο υλοποίησης των θεσμικών δεσμεύσεων και των ανθρωπιστικών διακηρύξεων στη δύσβατη κοινωνική καθημερινότητα των αντιθέσεων και αντιφάσεων, της έλλειψης υλικών και ανθρωπινων πόρων και των αδήριτων βιοτικών αναγκών. Σ' αυτή τη διεκυστίνδα βρέθηκε μοιραία και ο Συνήγορος του Πολίτη. Ως συνταγματικά αναγνωρισμένη ανεξάρτητη αρχή, πρόκειται για ιδιαίτερο τύπο θεσμού που είναι μεν κρατικός, αλλά δημιουργήθηκε και λειτουργεί για να προστατεύει τα δικαιώματα των πολιτών απέναντι στο ίδιο το κράτος. Αποτελεί δηλαδή έκφραση της αυτοδέσμευσης ενός κράτους δικαίου, ενεργώντας ως θεσμική μορφή διεκδίκησης δικαιωμάτων, ελέγχου των αποφάσεων και ενεργοποίησης της λογοδοσίας της Διοίκησης. Είναι προφανές ότι αυτή η εγγυητική λειτουργία τέθηκε σε δοκιμασία στις συνθήκες μιας παρατεταμένης κοινωνικοπολιτικής και δημοσιονομικής κρίσης, όπου το συλλογικό αίτημα των αναφερόμενων πολιτών για κοινωνική δικαιοσύνη γίνεται όλο και πιο ηχηρό, αλλά και η κοινωνική κόπωση όλο και πιο αισθητή.

Είναι γεγονός ότι οι εξελίξεις αυτές δημιούργησαν δύο αντίρροπες δυνάμεις πίεσης προς τη φυσιογνωμία, τη λειτουργία και τις δραστηριότητες της Αρχής. Από τη μια πλευρά, φωνές που αμφισβητούν τη χρησιμότητα των ανεξάρτητων θεσμών ως περιττών για μια χεμαζόμενη οικονομία και κοινωνία. Είναι οι ίδιοι που θεωρούν ζητήματα ίσης μεταχείρισης και προστασίας κατά των διακρίσεων, όπως και τον σεβασμό των δικαιωμάτων μελών ευάλωτων ομάδων και μειονοτήτων ως «προβλήματα πολυτελείας» στις παρούσες συνθήκες. Από την άλλη πλευρά, ένας μάλλον ανέξοδος ριζοσπαστισμός που προτρέπει για τη μεγαλύτερη «πολιτικοποίηση» του θεσμού και την εφ' όλης της ύλης ένταση ενός ισοπεδωτικού καταγγελτικού λόγου. Ο Συνήγορος, από τη δική του πλευρά, όλη αυτή τη δύσκολη περίοδο έχει προσπαθήσει με νηφαλιότητα να συμβάλει ώστε να μην υπάρξει υποχώρηση στο πεδίο της προστασίας του σκληρού πυρήνα των δικαιωμά-

των, ούτε να μετεξελιχθεί η οικονομική κρίση σε αμφισβήτηση των βασικών παραμέτρων του κράτους δικαίου. Να μεταφέρει προς τη Διοίκηση ότι δεν δοκιμάζονται μόνο οι πολίτες αλλά και το κράτος ως εγγυητής της κοινωνικής συνύπαρξης και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Θεωρούμε ότι στις συνθήκες μιας πρωτοφανούς κρίσης η ισχυροποίηση των ανεξάρτητων εγγυητικών θεσμών αποτελεί κρίσιμη παράμετρο για τη μείωση της αβεβαιότητας και ανασφάλειας των πολιτών, προσφέροντας κανόνες και συντεταγμένες λύσεις σε περιπλοκές της δυσχερούς καθημερινότητας ιδίως των πιο ευάλωτων πολιτών, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην άμυνα της ουσιαστικής δημοκρατίας. Η Ελλάδα δεν απειλείται μόνον από το δημοσιονομικό έλλειμμα και την οικονομική ύφεση αλλά εξίσου και από την αποδυνάμωση των θεσμών, καθώς αυτά τα δύο μεγέθη διαλεκτικά αλληλοτροφοδοτούνται.

Στην παρούσα Έκθεση καταγράφονται αναλυτικά και παραστατικά οι δραστηριότητες και διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη σε όλη τη διάρκεια του έτους, για όλο το φάσμα των αρμοδιοτήτων του, γενικών και ειδικών. Ο αναγνώστης θα διαπιστώσει ότι η Αρχή ασχολήθηκε επισταμένως με ζητήματα μείζονος γενικότερου ενδιαφέροντος, όπως η διαχείριση των προσφυγικών ροών ή και οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην καθημερινή ζωή σε λαϊκές γειτονιές της Αθήνας και του Πειραιά. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος σε συνεργασία με συναφείς δημόσιες υπηρεσίες και ΜΚΟ κατάρτισε και εξέδωσε Οδηγό, ενώ δημιούργησε και σχετικό ιστότοπο, όπου περιλαμβάνονται τα δικαιώματα και οι παροχές που αφορούν τους ασθενέστερους πολίτες, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Επίσης, συνέβαλε με προτάσεις που έγιναν αποδεκτές σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις, όπως ενδεικτικά για το σωφρονιστικό σύστημα, το δίκαιο ιθαγένειας και τον μεταναστευτικό κώδικα, την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης και την προστασία της παιδικής ηλικίας. Με ικανοποίηση, τέλος, διαπιστώνουμε ότι αυξήθηκε το ήδη υψηλό ποσοστό επίλυσης βάσιμων υποθέσεων πολιτών που ο Συνήγορος προέβη σε διαμεσολάβηση (από 80,64% το 2014 σε 85,12% το 2015).

Καταλήγοντας, η εμπειρία του απελθόντος έτους υπογραμμίζει εκ νέου το στοίχημα για το κράτος: Να κερδίσει την κλονισμένη εμπιστοσύνη των πολιτών ως εγγυητής της ισονομίας και των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Να υπερασπίσει τις κατακτήσεις και τα εγγυητικά ζητούμενα ενός δικαιοπολιτικού πολιτισμού που βασίζεται στα προτάγματα του Διαφωτισμού. Ίσως, ακριβέστερα, ενός αναγκαίου νέου Διαφωτισμού.

Βασίλης Καρύδης
Αναπληρωτής Συνήγορος του Πολίτη
Ιανουάριος 2016

Μετά την αυτοδίκαιη αποχώρηση της Συνηγόρου του Πολίτη Καλλιόπης Σπανού στις 29 Οκτωβρίου 2015 (άρθρο 55 παράγρ. 10 Ν. 4339/2015), η Αρχή λειτουργεί υπό καθεστώς αναπλήρωσης.